

חפזון שמכריח להתנתק מהרע

10. מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה ז

אבא חנן משום רבי אליעזר אומר זה חפזון שכינה אף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר. קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות ואומר הנה זה עומד אחר כתלנו יכול אף לעתיד לבא יהא בחפזון ת"ל כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו כי הולך לפניכם יי'

11. כלי יקר שמות (פרשת בא) פרק יב פסוק יא

ביאור הדבר הוא לפי שבגאולה זו כתיב וה' הולך לפניהם, משמע אבל לא מאחריהם, לפי שמצרים היתה מלאה גלולים על כן אין מקום לשכינה שם, על כן תלכו בחפזון כדי למהר להקביל פני השכינה, אבל לעתיד תהיה השכינה מלפניהם ומלאחריהם על כן לא יצטרכו לילך בחפזון אחר השכינה כי היה נראה כאילו ברחו מן השכינה שמאחוריהם. זה שאמר כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו כי הולך לפניהם ה' ומאספכם אלוקי ישראל:

12. ר' צדוק הכהן מלובלין - צדקת הצדיק אות א

ראשית כניסת האדם לעבודת ה' צריך להיות בחפזון כמו שמצינו בפסח מצרים שהיה נאכל בחפזון ולא פסח דורות. מפני שהתחלה לנתק עצמו מכל תאוות עולם הזה שהוא מקושר בהם צריך לשמור הרגע שמתעורר בו רצון ה' ולחפז על אותו רגע למהר לצאת מהם אולי יוכל. ואחר כך שוב ילך במתינות ולאט כדן פסח דורות:

13. אורות התשובה פרק ח א

המכאוב, שמרגישים ברעיון התשובה, בראשית זריחתו, הוא בא מפני הנתוקים שחלקי הנפש הרעים, שאין להם תקנה כל זמן שהם מחברים בחטיבה אחת באורגניות הנפשית, מקלקלים את כל הנפש ופוגמים אותה, ועל ידי התשובה הם הולכים ונתקים ונעקרים, מעצמיות הנפש הסיודית בעקרה. וכל נתוק מביא פאב, כפאב של עקירת אברים המקלקלים וזריחתם מטעם הרפואה. ואלו הם היסורים היותר פנימיים, שעל ידם ובהם האדם יוצא לחרות מהעבדות החשוכה של חטאיו ונטיותיו השפלות ותוצאותיהם המרות.

לא לפספס את הרכבת....

14. שיר השירים פרק ה פסוק ב - ח

(ב) אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחי לי אחתי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל קוצותי רסיסי לילה: (ג) פשטתי את פתנתי איכה אלבשנה רחצתי את רגלי איכה אטנפם: (ד) דודי שלח ידו מן החור ומעי המזעליו: (ה) קמתי אני לפתח לדודי וידי נטפו מור ואצבעתי מור עבר על כפות המנעול: (ו) פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר נפשי יצאה בדברו בקשתי והו' ולא מצאתי והו' קראתי והו' ענני: (ז) מצאתי השמרים הסבבים בעיר הכוני פצעוני נשאו את רדידי מעלי שמרי החמות: (ח) השבעתי אתכם בנות ירושלם אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני:

15. דעת חכמה ומוסר חלק א מאמר קלא

וגילו לנו חז"ל שמה שקול דודי דופק, חפזון השכינה, זה מחייב את האדם ל"ואכלתם אותו בחפזון", ומבואר כאן יסוד דברינו, כל ענין "בעל הבית דוחק" שהוא מהירות השכינה שאינה ממתנת אף רגע, וזה מחייב ענין החפזון אצל האדם, למהר ולרדוף אחרי השכינה.

16. בראשית (פרשת חיי שרה) פרק כד פסוק נה - נח

(נה) ויאמר אחיה ואמה תלשב הנער אתנו ימים או עשור אחר תלך: (נו) ויאמר אלהם אל תאחרו אתי וה' הצליח דרכי שלחוני ואלכה לאדני: (נד) ויאמרו נקרא לנער ונשאלה את פיה: (נח) ויקראו לרבקה ויאמרו אליה התלכי עם האישה הנה ותאמר אלה:

פרשת בא - מעלת החיפזון

1. שמות (פרשת בא) פרק יב פסוק יא

וְכַךְ תֵּאָכְלוּ אֹתוֹ מִתְנִיחַם חֲגָרִים נִעְלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמְקַלְכֶם בְּיָדְכֶם וְאֶכְלֶתֶם אֹתוֹ בְּחִפְזוֹן פֶּסַח הוּא לָהּ: רש"י

בחפזון - לשון בהלה ומהירות

2. ישעיהו פרק נב פסוק יב

(יב) פי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו פי ה' ה' לפניכם י' ומאספכם אלוקי ישראל:

מצודת דוד

(יב) כי לא בחפזון - אלא לא תצאו בחפזון ובהלה ר"ל עם כי אמרתי שתסורו משם במהירות מ"מ לא תצאו ובהלה כאדם המפחד ולא תלכו במנוסה ורדיפה כאדם הבורח:

3. בראשית (פרשת ויחי) פרק מט פסוק ד

(ד) פחז פמים אל תותר פי עליה משכבי אביר אַז חללת יצועי עליה: רש"י

(ד) פחז כמים - הפחז והבהלה אשר מהרת להראות כעסך, כמים הללו הממהרים למרוצתם, לכך אל תותר - אל תתרבה ליטול כל היתרות הללו שהיו ראויות לך.

4. שמות (פרשת בא) פרק יב פסוק לג - לד

(לג) ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ כי אמרו פלנו מתים: (לד) וישא העם את בצקו טרם יחמץ משאתם צרות בשמלתם על שכמם:

שמות (פרשת בא) פרק יב פסוק לט

(לט) ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ פי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם:

5. שמות (פרשת בא) פרק יב פסוק ח

ואכלו את הבשר בלילה ההוא צלי אש ומצות על מרים יאכלהו: רש"י

(ח) ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש וגו' - כל עניני אכילה הללו דרך חיפזון ומהירות הוא כאדם הנחפז ללכת:

6. שמות (פרשת בא) פרק יב פסוק מא

(מא) ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום ההוא יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים:

7. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ט עמוד א

אמר רבי אבא: הכל מודים, כשנגאלו ישראל ממצרים - לא נגאלו אלא בערב, שנאמר הוציאו את ישראל ממצרים לילה, וכשיצאו - לא יצאו אלא ביום, שנאמר ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה. על מה נחלקו - על שעת חפזון; רבי אלעזר בן עזריה סבר: מאי חפזון - חפזון דמצרים (מכת הבכורים, שעל ידם נחפזו למהר לשלחם), ורבי עקיבא סבר: מאי חפזון - חפזון דישראל. (לא שמעו להם לצאת עד בקר.)

8. הגדה של פסח

מצה זו על שום מה שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ.

9. סימן לבנים שמות עמוד 51

עוד בראש חודש ניסן ידעו ישראל כי עתידים הם לאכול מצות ביציאת מצרים. הכנת המצה אינה תוצאה מקרית של הנסיבות, כי אם מכוונת, כחלק מאופי חג יציאת מצרים....

עמידה בזמנים מייקר את המעשה

23. מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה ט

ר' יאשיה אומר אל תקרא כן אלא ושמרתם את המצוות כדרך שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצוה אלא אם באה מצוה לידך עשה אותה מיד:

24. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו עמוד א

/משנה/. תפלת השחר עד חצות, רבי יהודה אומר: עד ארבע שעות.

...
גמרא. ורמינהו: מצותה עם הנץ החמה, כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום! - כי תניא היא - לותיקין (המקדימין למצות ומחזרים לעשות דבר בזמנו ומצותו, מקדימים לאחר הנץ החמה להתפלל) דאמר רבי יוחנן: ותיקין היו גומרים אותה עם הנץ החמה. וכולי עלמא עד חצות ותו לא? והאמר רב מרי בריה דרב הונא בריה דרבי ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן: טעה ולא התפלל ערבית - מתפלל בשחרית שנים, שחרית - מתפלל במנחה שנים! - כולי יומא מצלי ואזיל, עד חצות - יהי ליה שכר תפלה בזמנה, מכאן ואילך - שכר תפלה יהי ליה, שכר תפלה בזמנה - לא יהי ליה.

25. אבוההם

והטעם שנפטרו הנשים מהמצות עשה שהזמן גרמא לפי שהאשה משועבדת לבעלה לעשות צרכיו. ואם היתה מחוייבת במצות עשה שהזמן גרמא אפשר שבשעת עשיית המצוה יצוה אותה הבעל לעשות מצותו ואם תעשה מצות הבורא ותניח מצותו אוי לה מבעלה ואם תעשה מצותו ותניח מצות הבורא אוי לה מיוצרה לפיכך פטרה הבורא ממצותיו כדי להיות לה שלום עם בעלה.

26. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן מט

הנה בדבר הנשים השאננות והחשובות אשר בעניני הנהגות המדיניות בעולם הן גם כן מהלוחמות יחד עם התנועה כזו עם הנשים הלוחמות בזה מכל העמים שבעולם, אבל נשים אלו שהן שומרות תורה רוצות להכניס מלחמתן גם במה שנוגע לכמה דיני התורה ויש מהן אשר מתפללות בטלית וכדומה בעוד דברים, ורוצה שאביע בזה דעתי בעצם הדבר ואיך שיתנהג כתר"ה.

והנה ראשית צריך לדעת כי מעיקרי האמונה הטהורה שלנו שכל התורה בין שבכתב בין שבעל פה ניתנה מהקב"ה בעצמו בהר סיני ע"י משה רבנו ע"ה ואי אפשר לשנות אפילו קוץ אחד לא להקל ולא להחמיר. ... וממילא זה שהתורה פטרה ממצות עשה שהזמן גרמא הוא מן התורה וגם רבנן לא חייבום כי לא ראו בזה שום צורך לחייבן ואדרבה משמע שהצורך הוא לפוטן דוקא מהטעמים שפטרן תורה, ולבד טעמי התורה שלא ידוע לסתם אינשי אף לא לת"ח גדולים ואנו מחוייבין להאמין שאיכא טעמים גדולים לקב"ה נותן התורה איכא גם טעמים גלויים לכל, כי סתם נשים בעולם אינם עשירות ועליהן מוטל גידול הילדים והילדות שהיא מלאכה היותר חשובה להשי"ת ולהתורה, וכן ברא השי"ת בטבע כל מין ומין דמבעלי חיים שהנקבות יגדלו את הולדות ואף את מין האדם לא הוציא מן הכלל בזה שגם טבע הנשים מסוגל יותר לגידול הילדים שמצד זה הקל עליהן שלא לחייבן בלמוד התורה, ובמצות עשה שהזמן גרמא, שלכן אף אם ישתנה סדור החיים בעולם גם לכל הנשים ולעשירות בכל הזמנים ואף כשאפשר למסור הגידול לאיזה אינשי ונשי כבמדינתנו לא נשתנה דין התורה ואף לא דין דרבנן, ולא תועיל שום מלחמה כי אין שום כח לשנות אפילו בהסכם כל העולם כולו שום דבר, והנשים שמתקשות ורוצות ללחום ולשנות הן בחשיבותן כפופות בתורה,

17. דעת חכמה ומוסר חלק א מאמר קל

יסוד זה הוא שמגלה לנו הכתוב "אל תאחרו אותי וה' הצליח דרכי", שמכיון שה' הצליח דרכי הרי זהו כבוד ה' נצב עליו, שכביכול עובר דרך עליו - ולכן "אל תאחרו אותי" שהוא כביכול אינו מחכה, "בעל הבית דוחק" ועליו לרוץ ולמהר, וא"כ אי אפשר להתמהמה אף רגע. סוד זה של "אל תאחרו אותי" הוא מקיף את הכל מתחלה ועד סוף, מקצה הדרגה עד רום כל הדרגות, עד האין סוף כביכול, יסוד הכל הוא "אל תאחרו אותי", שאין בעולם מציאות של המתנה כלל.

18. אסתר פרק ד פסוק יד

(יד) כִּי אִם הִרְשָׁה תְּהַרְשִׁי בְּעַת הַזֹּאת רִחוּ וְהִצֵּלָה יְעֲמֹד לְיְהוּדִים מִמְּקוֹם אַחֵר וְאֶת וְבֵית אֲבִיךָ תֹאבְדוּ וְמִי יוֹדֵעַ אִם לְעַת קְזֵאת הַגְּעַתָּה לְמַלְכוּת:

19. משלי פרק ג פסוק כח

אל תאמר לְרַעַךְ לָךְ וְשׁוּב וּמָחָר אֶתְּךָ וְיֵשׁ אֶתְּךָ מִלְּבַיִם

ר"ל שלא לבד שלא תמנע הטוב לגמרי, כי גם אין ראוי שתאחר עשיית הטובה על יום מחר, אחר שיש אתך ותוכל לעשות הטוב היום כן אין ראוי לאחר הטוב הנפשי ולדחותו ליום מחר, כמ"ש אל תאמר לכשאפנה אשנה, וראוי שתעשה הטוב בעודך באבך בימי נעורייך:

להעריך את מעלת הזמן

20. בראשית (פרשת בראשית) פרק ב פסוק ב

(ב) וַיְכַל אֱלֹקִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְקַל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:

רבי שמעון אומר בשר ודם שאינו יודע עתיו ורגעיו צריך להוסיף מחול על הקודש, הקדוש ברוך הוא שיודע עתיו ורגעיו נכנס בו כחוט השערה ונראה כאלו כלה בו ביום.

21. הרב שניאור אשכנזי

והתמיהה מתבקשת: מה היה הצורך לעבוד עד השנייה האחרונה? האם חמשה וחצי ימים של בריאת העולם הגדול הזה לא הספיקה?! אלא התורה מבקשת ללמד אותנו משמעות של רגע בחיים. כל רגע הוא קריאה למשימה חדשה ואם אלוקים היה יכול לתת עוד מכת פטיש - הוא לא ויותר עליה.

22. הרב שניאור אשכנזי

הגורם הראשוני ביותר בחיים הוא הזמן. כל החלטה ומעשה בחיים, מושפעת ובאה מתוך תפיסת הזמן. ברמה הבריאה: הדבר הראשון שנוצר בעולם, הוא מרחב הזמן וכל דבר שנוצר אחריו נבחן בשאלה, האם היית כאן קודם?

כך גם ברמה האישית: כשאנו קמים בבוקר, המחשבה הראשונה היא, איזה יום היום? אם זה יום חול, יש לו תפיסה אחת, אם זה יום שבת או חג, יש לו תפיסה אחרת. אחר כך אנו שואלים את עצמנו מה השעה עכשיו? אם בוקר, ישנה רשימת משימות אחת ואם ערב, הדבר גורר רשימת משימות אחרות. בשלבים יותר מאוחרים של החיים, אנו שואלים את עצמנו בני כמה אנחנו? אם אנחנו צעירים, אנו מתייחסים אל החיים בצורה אחת ואם התבגרנו, נראה את החיים ואת ההחלטות שלנו בצורה אחרת.

27. רש"י הירש ויקרא (פרשת אמור) פרק כג פסוק מג
התורה לא חייבה את הנשים במצוות אלה, מפני שאין הן זקוקות להן. שהרי זה כל עצמן של מצוות עשה שהזמן גרמן: הן מבטאות אמיתות, מחשבות, עקרונות והחלטות על - ידי מעשים סמליים; והן מחדשות ערכים אלה מפרק לפרק, למען נשיב אותם אל ליבנו ונגשים אותם במעשינו, והתורה מניחה, שיש לאשה דביקות יתירה ונאמנות של התלהבות לייעודה; והנסיגות המזומנים לה בתחום ייעודה - סכנה מועטת נשקפת לה מהם; משום כך לא היה צורך להטיל עליה את כל המצוות, המוטלות על האיש; כי האיש טעון זירוז חוזר ונשנה לנאמנות בקיום ייעודו; ויש צורך לחזור ולהזהיר אותו מפני כל רפיון במילוי תפקידו.

מהות מצוות קידוש החודש

28. שמות (פרשת בא) פרק יב פסוק א - ב
(א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: (ב) הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

29. רמב"ן שמות (פרשת בא) פרק יב פסוק ב
(ב) החדש הזה לכם ראש חדשים - זו מצוה ראשונה שצוה הקדוש ברוך הוא את ישראל על ידי משה, ולכן אמר בארץ מצרים, כי שאר מצוות שבתורה היו בהר סיני,

30. מגילת אנטיוכוס
ויאמר לשריו: הלא ידעתם כי יש עם היהודים אשר בירושלים בינינו, לאלהינו אינם מקריבים ודתנו אינם עושים ... ומיחילים ליום שברון המלכים והשלטונים ואומרים מתי ימלוך עלינו מלכנו ... בואו ונעלה עליהם ונבטל מהם הברית אשר כורת להם: שבת, ראש חודש ומילה.

31. הרב שניאור אשכנזי
הדבר הכי גרוע שיכול לקרות בחיים הוא כניסה לשגרה, להפוך את החיים לרוטינה שבה היום הוא כמו אתמול והאתמול הוא כמו מחר. חיים שהופכים להיות שגרתיים מאבדים את הניצוץ ואת ההתלהבות, ומידרדרים למדרון חלקלק של עייפות ושחיקה.... ובכן, המסר הראשון אותו בוחרת התורה להעביר ליהודי הוא: "החודש הזה לכם!" – זו קריאה שאומרת: תתחדש, לעולם אל תתרגל. אל תהפוך את החיים הרוחניים שלך לכאלו שנעים מעצמם על מנגנון אוטומטי. יהודי חייב לגוון את החיים הרוחניים שלו ולהכניס בהם אלמנט של הפתעה ושינוי.

סיכום קצר:

מקובלנו לומר שהחיפזון מהשטן, אך התבוננות בפסח מצרים מלמדת אותנו שפעמים מידת החיפזון נצרכת וטובה. כשם שבשפרה איננו עושים חשבונות אלא נחפזים להציל כמה שיותר אנשים, כך גם ברוחניות פעמים נדרש מהאדם להתנתק בחיפזון מההרגלים הרעים ולהתחיל דרך חדשה. פעמים רבות אדם מחשב חשבונות רבים ובגלל חששות ממעכבים טכניים, נמנע האדם מלעשות דברים חשובים ונכונים. כאשר אדם מגיע למסקנה שטוב ונכון לעשות דבר מסוים, עליו לעשות זאת בחיפזון כדי שהחששות לא ימנעו ממנו להתקדם, אולם כאשר המהות של הדבר אינה מבוררת לאדם עליו להתבונן בנחת ולבדוק האם עצם הדבר נכון או לא. החיפזון טומן בתוכו את מעלת ההתחדשות. הקושי לפעול בחיפזון גם ביחס לדברים נכונים וטובים, פעמים רבות נובע מכך שלאדם קשה לשנות הרגלים. לעומת זאת אדם שאינו חושש מחיפזון הוא אדם שמוצא הרבה נחת בתכונת ההתחדשות. מצוות החודש היא המצוה הראשונה בה נצטוו ישראל, השילוב של מידת החיפזון החיובי והרצון להתחדש מניעים את האדם להתקדם וללכת מחיל אל חיל!

